

PERSBERICHT

30 juni 2022

Verslag aan het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap

De uitgaven in het kader van de COVID-19-crisis in de Duitstalige Gemeenschap – Steunmaatregelen voor ondernemingen en particulieren en naleving van de overheidsopdrachtenregelgeving

Door de uitbraak van het coronavirus in België stelde de Nationale Veiligheidsraad op 12 maart 2020 de federale fase van het noodplan in werking om zo een sanitaire strategie in te voeren om de verspreiding van de ziekte te beperken en de bevolking te beschermen. Die gezondheidsmaatregelen werden onmiddellijk geflankeerd door socio-economische steunmaatregelen aan de getroffen ondernemingen, inclusief zelfstandigen, en aan de gezinnen.

Het verslag onderzoekt de uitgaven die de Duitstalige Gemeenschap in 2020 en 2021 deed in het kader van de COVID-19-pandemie. Het is opgebouwd rond twee luiken, namelijk een thematische analyse van de socio-economische steunmaatregelen en een analyse van de conformiteit met de overheidsopdrachtenregelgeving in verband met de pandemie.

Socio-economische steunmaatregelen van de Duitstalige Gemeenschap

Het Rekenhof onderzocht vanaf 2020 welke socio-economische steunmaatregelen de federale overheid en de overheden van de gewesten en de gemeenschappen namen, met uitzondering van de Duitstalige Gemeenschap, en hoe het regelgevend kader, de controle op de correcte toekenning van de steun, de opvolging en de evaluatie van de maatregelen waren georganiseerd. De bevindingen, conclusies en aanbevelingen zijn uitgewerkt in vijf afzonderlijke verslagen voor de respectieve parlementaire vergaderingen. Het eerste luik van het verslag voert een gelijkaardig onderzoek uit van de maatregelen die de Duitstalige Gemeenschap in 2020 en 2021 nam.

Inventaris

Het Rekenhof stelde vast dat de overheden geen gedetailleerde transversale inventaris hebben gepubliceerd van de socio-economische steunmaatregelen die in 2020 in het kader van de gezondheidscrisis werden goedgekeurd. Het Rekenhof heeft bijgevolg een dergelijke inventaris opgesteld en gepubliceerd van de maatregelen die werden genomen door de federale Staat, de gewesten, de gemeenschappen en de gemeenschapscommissies. Het

identificeerde 433 maatregelen waarvan het bedrag op 30 juni 2021 op 24,12 miljard euro werd geraamd.

De Duitstalige Gemeenschap keurde in 2020 en 2021 dertig steunmaatregelen voor particulieren en ondernemingen goed die een bedrag van 19,5 miljoen euro aan uitgaven vertegenwoordigen voor die twee jaren. Twee derde van de maatregelen zijn dotaties aan de lokale besturen, premies en subsidies voor diverse doelgroepen, om hen te helpen met de behoeften die ontstonden door de pandemie, maar het gaat ook om subsidiegaranties om de impact te neutraliseren die de crisis heeft op de berekening van de werkingsubsidies die aan de gesubsidieerde ondernemingen worden betaald.

De Duitstalige Gemeenschap heeft de maatregelen die ze goedkeurde, publiek verkondigd.

Coördinatie en totstandkoming van steunmaatregelen

In tegenstelling tot voor het beheer van de gezondheids crisis, werd voor het beheer van de socio-economische aspecten van de pandemie geen overleg- en coördinatiestructuur opgezet op nationaal vlak. Elk bestuursniveau nam afzonderlijk steunmaatregelen binnen zijn bevoegdheidsdomein, zonder systematische en gestructureerde coördinatie met de andere bestuursniveaus. De initiële opdracht van de Economic Risk Management Group (ERMG) om maatregelen voor te stellen en een coördinerende rol in dat kader te vervullen, werd overgedragen aan het politieke niveau. Ze bestond er dus in de nadelige economische weerslag van de crisis te monitoren, informatie tussen de leden uit te wisselen en analyses uit te voeren. Het gebrek aan systematisch overleg en coördinatie leidde onder meer tot onvoldoende coherentie tussen steunmaatregelen van verschillende bestuursniveaus en een verhoogd risico op over- of ondersubsidiëring.

In de Duitstalige Gemeenschap kon de impact van het gebrek aan nationale coördinatie worden beperkt door informele contacten met andere bestuursniveaus en door gebruikmaking van bestaande databases.

Besluitvorming

De Duitstalige Gemeenschap kon vanaf het voorjaar 2020 een nooit eerder geziene situatie beheren terwijl haar diensten zelf de gevolgen van de gezondheids crisis ondergingen. Het parlement was in hoge mate betrokken bij het uitwerken van de maatregelen in samenwerking met de regering, en dat heeft bijgedragen aan de samenhang ervan. De maatregelen die voor de ondernemingen en de particulieren werden genomen, berusten op decreten. Ze sluiten hoofdzakelijk aan op de beleidslijnen die het parlement vóór de gezondheids crisis had uitgetekend, waardoor de financiële risico's voortvloeiend uit de hoogdringendheid werden verminderd. Steun verlenen aan begunstigden zonder hun behoeften te evalueren, houdt daarentegen een risico in dat deze steun minder doeltreffend en minder doelmatig is.

Het inschakelen van de gemeenten voor het selecteren van de eindbestemmingen van een door de Duitstalige Gemeenschap goedgekeurde steun impliceert eveneens dat ze gedeeltelijk de controle op de risico's van de subsidiëring uit handen geeft en zulks heeft een weerslag op haar controle van de doelmatigheid en de doeltreffendheid van de maatregelen.

Ondanks de context van de pandemie werden de regels inzake de werking van de regering en de uitoefening van haar toezicht op de lokale besturen in acht genomen.

Regelgevend kader en controles

De steunmaatregelen eisen niet dat een dringende economische noodzakelijkheid wordt aangetoond op basis van verifieerbare en onbetwistbare criteria zoals de uitputting van financiële reserves, de onmogelijkheid om te lenen of de onmogelijkheid van de stakeholders om bij te springen. De Duitstalige Gemeenschap opteerde immers voor een preventieve aanpak om de ondernemingen en de particulieren te beschermen tegen de negatieve gevolgen van de gezondheids crisis en om de verliezen in voorkomend geval te compenseren.

De administratie moest dus niet prioritair de doelmatigheid van de verleende steun controleren, ook al leidde bepaalde feedback tot een aanpassing van de nadere regels voor het bekomen van gemeenschapssteun.

Die preventieve aanpak doet het risico ontstaan dat het doelpubliek deze steun als een buitenkans ziet; dat risico neemt nog toe aangezien de kandidaten die steun krijgen enkel een aanvraag moeten indienen, en aangezien de mogelijkheid bestaat tegelijkertijd een beroep te doen op de steun van een ander bestuursniveau.

De administratie van de Duitstalige Gemeenschap heeft bovendien niet systematisch duidelijke richtlijnen uitgevaardigd om zich ervan te vergewissen dat de regelgeving goed werd toegepast, noch heeft ze de nodige controles ingesteld om zich ervan te vergewissen dat de gegevens die worden verstrekt voor het bekomen van de toegekende subsidies en premies, correct zijn.

Opvolging en evaluatie

De Duitstalige Gemeenschap heeft niet elke maatregel in verband met de pandemie financieel opgevolgd, bijvoorbeeld via de benutting van een begrotingsfonds, specifieke basisallocaties of een systematische analytische boekhouding. Door dat gebrek aan opvolging kunnen de werkelijke kosten van de pandemie voor de Duitstalige Gemeenschap niet nauwkeurig worden berekend.

De Duitstalige Gemeenschap gaf voorrang aan het dagelijks beheer van de hoogdringende sanitaire en economische toestand. Zo stelde ze geen geformaliseerde en systematische jaarlijkse evaluatie in van de doeltreffendheid en de doelmatigheid van de sedert 2020 goedgekeurde maatregelen. Ze heeft haar tussenkomsten echter geanalyseerd, zoals blijkt uit de regelmatige aanpassingen van het crisisdecreet van 6 april 2020, de publicatie van twee verslagen in verband met het beheer van de gezondheids crisis, het in 2022 door de specifieke parlementscommissie in verband met het beheer van de pandemie voorgelegde verslag, en de opvolging van de gemeentelijke uitgaven in het kader van het toezicht.

Overheidsopdrachten

Voor de onderzochte periode (van 3 maart 2020 tot 12 oktober 2021) rekende de Duitstalige Gemeenschap 11,5 miljoen euro (inclusief btw) aan op de kostenpost in samenhang met COVID-19 bij 174 crediteuren.

Het Rekenhof onderzocht een selectie van 24 bestelbons voor een totaalbedrag van iets minder dan 6,1 miljoen euro. Voor die selectie ging het Rekenhof na of de Duitstalige Gemeenschap effectief een oproep tot mededinging heeft gedaan of een overheidsopdracht heeft gegund in alle gevallen waarin zulks vereist is volgens de overheidsopdrachtenwetgeving en of dat in voorkomend geval is gebeurd in overeenstemming met de overheidsopdrachtenwetgeving.

Het Rekenhof heeft ook de belangrijkste aankopen in verband met COVID-19 door de Dienststelle für Selbstbestimmtes Leben (DSL) voor een bedrag van in totaal 335.608 euro onderzocht. De andere instellingen van openbaar nut hebben geen aankopen gedaan in samenhang met COVID-19, of slechts voor een beperkte waarde.

De Duitstalige Gemeenschap en DSL gebruikten voor de onderzochte opdrachten herhaaldelijk uitzonderlijke plaatsingsprocedures zoals de onderhandelingsprocedure zonder voorafgaande bekendmaking bij hoogdringendheid of de rechtstreekse gunning aan een vooraf geselecteerde onderneming in uiterst spoedeisende gevallen.

Het Rekenhof was van oordeel dat het moeilijk met zekerheid in te schatten was of de strikte toepassingsvoorwaarden die van toepassing zijn om die uitzonderingsprocedures te gebruiken, altijd cumulatief vervuld waren ten tijde van de aankoop. Hoewel dat argument aanvaardbaar is voor de aankoop van beschermingsuitrusting bij de uitbraak van de pandemie, is het minder overtuigend voor een zeker aantal aankopen rekening houdend met de aard ervan en het tijdstip waarop de aankopen gebeurden. Zowel de Duitstalige Gemeenschap als DSL hebben soms nagelaten verschillende ondernemingen te raadplegen, terwijl zulks mogelijk leek. Naarmate de pandemie vorderde, hadden ze eveneens meer kunnen doen om meer stabiele en structurele oplossingen te zoeken.

Wegens de hoogdringendheid en de bijzonder moeilijke omstandigheden waarin de aankopen gebeurden, werden de toepassing van de uitzonderingsprocedures en bepaalde fasen van de procedure niet altijd voldoende gemotiveerd of gedocumenteerd. De Duitstalige Gemeenschap heeft ook herhaaldelijk andere controlemechanismen veronachtzaamd, zoals het voorafgaand advies van de Inspectie van Financiën, de informatieverstrekking aan de (niet) gekozen inschrijvers en de publicatie van gegunde opdracht. Die principes zijn nochtans nog belangrijker bij het gebruik van de onderhandelingsprocedure zonder voorafgaande bekendmaking of de rechtstreekse gunningen, aangezien zij een tegengewicht vormen voor de risico's die gepaard gaan met het gebrek aan of de beperktere mededinging en het gebrek aan transparantie (ex ante) die de uitzonderingsprocedures kenmerken.

Die vastgestelde tekortkomingen of hiaten schaden niet enkel het transparantiebeginsel maar verhinderen eveneens een exhaustieve controle a posteriori.

Het Rekenhof formuleerde op basis van de bovenvermelde bevindingen aanbevelingen in verband met het gecoördineerde crisisbeheer, de uitwerking, de omkadering, de opvolging en de evaluatie van de socio-economische steunmaatregelen alsook in verband met de naleving van de overheidsopdrachtenregelgeving.

Informatie voor de pers

Het Rekenhof controleert de openbare financiën van de federale Staat, de gemeenschappen, de gewesten en de provincies. Het draagt bij tot de verbetering van het overheidsbeheer door nuttige en betrouwbare informatie die voortvloeit uit een tegensprekelijk onderzoek, toe te zenden aan de parlementaire vergaderingen, aan de beheerders en aan de gecontroleerde diensten. Als collaterale instelling van het parlement werkt het Rekenhof onafhankelijk ten opzichte van de overheden die het controleert.

Het verslag “Les dépenses consenties dans le cadre de la crise de la covid-19 en Communauté germanophone” werd aan het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap bezorgd. Het verslag, de samenvatting en dit persbericht zijn beschikbaar op www.rekenhof.be.